

התחיל הוויכוח על קו ברילב

התשובה החד-משמעית היא: לא. כמו רוב החלטות החשובות של הממשלה, החל בשטח הכלכלי וכלה בשטח המדיני, גם החלטה מכרעת זו על מינוי רמטכ"ל חדש היא פרי המיקרה בלבד. קבוצת השרים המצומצמת, המחליטה למעשה על דבר רים כגון אלה, מושפעת מאישיותם של המועמדים. ממעי מדם בקרב הקצונה הבכירה של צה"ל, וכו'. כל אלה הם שיקולים חשובים.

אך אין קבוצה זו לוקחת בחשבון את השיקול החשוב ביותר: מהי גישתם של המועמדים? הממשלה אינה קוראת למועמדים העיקריים, אינה מחליפה עימם דעות, אינה שומעת מהם בפיהם, מהן ההערות והביקורת שיש להם לגבי הדוקטרינה הקיימת. שאדה זו אינה מתעוררת.

לא תתואר כלל החלטה ממשלתית חשובה בתחום זה, שלא תביא בחשבון את הוותיקנות הצבאית המוסמכת. כשנמסר לממשלה כי הרמטכ"ל סבור שהאינטרס הבטחוני מחייב פעולה מסוימת, או גישה מסוימת, כימעט ולא ייתכן שהממשלה האזרחית תתעלם מכך.

הרמטכ"ל הוא המחליט

הוותיקות כזאת משפיעה על דברים בעלי משמעות היסטורית — לא רק בעיות חימוש וציוד, העשויות להשפיע באופן מכריע על מדיניות הממשלה, אלא גם בעיות הנוגעות במישרין לקביעת עמדות פוליטיות בענייני

ההטבח החדש

במילים אחרות: אחת ההכרעות החשובות ביותר בחיי ישראל, בחירת אדם ושיטה להנהגת צה"ל במשך כמה שנים, מתקבלת בצורה שהיא, למעשה, מיקרית לגמרי.

במילים ברורות עוד יותר: הדוקטרינה של צה"ל, המשפיעה השפעה מכרעת על קביעת מדיניות המדינה, נקבעת למעשה על ידי עובדת מינויו של רמטכ"ל חדש, מבלי שהממשלה נותנת את דעתה על כך.

הוויכוח על קו ברילב

הרמטכ"ל אינו, כמונו, האיש היחיד הקובע למעשה. הוא מתייעץ עם האנשים שהוא מעריך את שיי קולידעתם, ובראש וראשונה עם ראש אג"ם.

מבחינה זו יש חשיבות רבה לאישיותו של ראש אג"ם החדש, ומינויו הוא השני בחשיבותו אחר מינוי הרמטכ"ל.

היו תקופות בצה"ל שבהן היה ראש אג"ם חשוב יותר

נים כמו הסדר כולל או הסדר חלקי של סיכסוך ישראלי-ערבי, וכל דבר אחר במישור הקרוי בישראל "חוץ ובי"טחון".

איך נודדת הוותיקות כזאת של הרמטכ"ל? הרמטכ"ל מורכב מאנשים חיים, בעלי תפקידים שונים בצה"ל ובעלי דעות שונות, המושפעות מתפקידיהם ומאופיים האישי. אנשים אלה מתייעצים ביניהם, מחי ליפים דיעות.

אולם הוותיקות של הרמטכ"ל אינה החלטה קולקטיבית, הכרעה של רוב בפורום כלשהו. זוהי הוותיקות של איש אחד: הרמטכ"ל.

עובדה זו טבועה במהותה של המיסגרת הצבאית — כל מיסגרת צבאית.

בצבא אין מחלטים בהרמת ידיים. אין בו הצבעות. בכל דרג צבאי יש מפקד, והוא מחליט את ההחלטה הסופית.

בדרג העליון, המפקד הוא הרמטכ"ל. אחרי כל הדיונים וההתייעצויות, הוא מקבל על עצמו את האחריות הבילעדית.

הוא המחליט, והחלטתו שזו מועברת לממי שדה כעמדת צה"ל.

לכל רמטכ"ל -

גישה משלו

משום כך, החלפת רמטכ"לים אינה עניין של מה בכך, וגם לא עניין שיגרת. למעשה מוחלפות תמיד, יחד עם האיש, גם שיטתו, גישתו, השקפתו. במקומן באה תמיד שיטתו, גישתו והשקפתו של האיש החדש.

כאשר החליף דויד בן-גוריון, ערב צאתו לשדה-בוקר בסוף 1953, את הרמטכ"ל מרדכי מקלף ברמטכ"ל משה דיין, היתה זאת מהפכה מדינית. דיין הביא עימו גישה ושיטה חדשות לחלוטין — השיטה של פעולות-התגמול המאסיביות. שהביאו במישרין למיבצע-סיני. (עוד לפני כך, כראש אג"ם, ביצע דיין את פעולת קיביה, שנסתיימה בשחיטה המונית).

גיישה חדשה

החלפת דיין בחיים לסקוב, למחרת מיבצע-סיני, סימנה תקופת רגיעה ממושכת, וראשית בנייתו של הצבא שעמד במיבחנו ששת-הימים. אפילו חילופי יצחק רבין בחיים ברי לב היוו מיפנה, כפי שעוד ניווכח בהמשך הדברים.

החלטה היסטורית -

מיקרית

כן, כשהממשלה בוחרת ברמטכ"ל חדש, היא בוחרת גם בגישה מסוימת, בתפיסה איסטרטגית מסוימת. תפיסה זו חוזרת לממשלה בצורת הוותיקות מיקצועיות בתקופת כהונתו של אותו רמטכ"ל. זה ברור. זה כימעט מובן מאליה. לא ייתכן כלל מצב אחר.

השאלה היא: האם מדבר ברור גם לממשלת ישראל?

דדו

בסוף השבוע שעבר התקיים טכס קצר, שבו פינה הרמטכ"ל השמיני של צה"ל את מקומו לרמטכ"ל התשיעי. רב-אלוף דויד אלעזר תפס את מקומו של רבי-אלוף חיים ברילב.

לכאורה, זהו מעשה שיגרת. רמטכ"ל הולך ורמטכ"ל בא. מה גם שדווקא שני קצינים אלה הם ירדנים ושור תפים משכבר הימים, ואף יוצאי אותה עיר יוגוסל-לבית — זאגרב.

לכאורה, שום דבר מהותי אינו משתנה. במקום הצוות ברילב-דדו, בא הצוות דדו-טליק. מכיוון שבישראל, כמו בכל מדינה דמוקרטית, הצבא אינו עוסק בפוליטיקה ואינו קובע קו מדיני, אלא מבצע רק הוראות של הממשל האזרחי, אין לחילופי-רמטכ"לים משמעות מדינית.

מאת

אורי אבנרי

כך זה — לכאורה.

למעשה אין הדברים פשוטים כל-כך. לחילופי-צוותות כצמרת צה"ל יש משמעות ממדרגה ראשונה, הרבה מעבר לתחום הצבאי הצר.

ועובדה זו מחייבת, סוף-סוף, מחשבה רצינית. כי היא מוסתרת, בדרך כלל, ב"שטח מת", רחוק מעיני הפרשנים המדיניים.

מי נותן את ההוראה?

במובנה המיוחד של הממשל הישראלי, תופס הרמטכ"ל — כל רמטכ"ל — מקום מרכזי מאוד. הצבא אינו מכתוב לממשלה מדינית. בוודאי שלא. מבחינה זו מבורך המצב בישראל. אפילו בימי החרדה הגורא של מאי 1967, כשכל צמרת צה"ל איבדה את אימונה

בראש-הממשלה דאז, לא נעשה אף הנסיון הקלוש ביותר למרוך בסמכותו. רק דבר אחד נעשה: מישלחת של קצינים בכירים הביעה באוזני ראש-הממשלה את השער תיהם. אך גם על דעת אותם קצינים לא עלה לרדע הרעיון להפעיל את הצבא על דעת עצמם.

אמר לא מכבר ישראל ("טליק") טל, אחד הקצינים שהזדהו עם אותה משלחת בכל לב: "אילו מישהו היה רק משמיע רעיון כזה בנוכחותי, הייתי שולף אקדה ויורה בו." שרשרת הפיקוד הוא, איפוא, חרימשמעית: הממשלה האזרחית נותנת פקודות לפיקוד הי צבאי באמצעות הרמטכ"ל.

אך למעשה זוהי תנועה דו-סטרית. כי פקודת הממי שלה מושפעת מגורמים רבים, ובראש וראשונה מחוות הדעת המיקצועית של הרמטכ"ל.

את הוותיקות הזאת מעביר הרמטכ"ל. פירוש הדבר, למעשה, הוא שכל פעולה ממשלתית, המשפיעה על ענייני הביטחון, מושפעת במידה רבה, ולעיתים קרובות במידה מכרעת, על-ידי הוותיקות של הרמטכ"ל.

